

DANICA PINTEROVIĆ I JOSIP LEOVIĆ*

U radu se akcentuira stručno-znanstveni doprinos Danice Pinterović poznavanju i valorizaciji djelovanja osječkog umjetnika i restauratora Josipa Leovića. Nadalje, iznose se podaci iz Dnevnika rada Danice Pinterović u Muzeju Slavonije, u kojima je dokumentirana Leovićeve kustoska, konzervatorsko-restauratorska i druga djelatnost u muzeju.

mr. sc. Daniel Zec

Muzej likovnih umjetnosti
Europska avenija 9
HR-31000 Osijek
daniel.zec@mhu.hr

Izvorni znanstveni rad

UDK: 73Leović, J.
069.01-05Pinterović, D.

Ključne riječi:

Danica Pinterović
Josip Leović
Muzej Slavonije

* Ovaj je rad na stručno-znanstvenom skupu „Dr. Danica Pinterović – Rad i djelovanje“ održan pod nazivom „Danica Pinterović i njezini suvremenici – umjetnici: Josip Leović i Oscar Nemon“. Autor je ovaj rad 2017. godine odlučio razdvojiti u dva zasebna rada te je u ovom Osječkom zborniku objavljen rad pod naslovom „Danica Pinterović i Josip Leović“.

UVOD

Zahvaljujući objavljenim stručnim, publicističkim i novinskim tekstovima dr. Danice Pinterović kao i njezinim bilješkama u radnim dnevnicima Muzeja Slavonije, dolazi se do potpunijih saznanja o nekim pojedinostima iz djelovanja Josipa Leovića, s kojim je Danica Pinterović jedno vrijeme usko surađivala. Tekstovi koje je Danica Pinterović objavljivala o Josipu Leoviću vrijedni su prilozi poznavanju biografije i umjetničkog djelovanja ovog osječkog umjetnika. Sukladno svojoj struci povjesničara i stručno-znanstvenoj metodologiji, autorica u njima iznosi biografske činjenice i rekonstruira im životopise, koristeći se pritom različitim izvorima, onim arhivskim, ali i podacima dobivenih usmenim ili pismenim putem od samih umjetnika – kroz dugogodišnje poznanstvo. Uz objavljene tekstove Danice Pinterović o Josipu Leoviću, izvori od primarnog interesa za ovaj prikaz su do danas neobjavljeni i nepoznati zapisi Danice Pinterović, oni iz njezinih radnih dnevnika.

Osječki likovni umjetnik – akademski slikar, grafičar i kipar Josip Leović¹ (1885. – 1963.) i Danica Pinterović bili su dugogodišnji poznanici i suradnici, isprva na osječkoj Ženskoj realnoj gimnaziji, a zatim u Muzeju Slavonije u Osijeku. Vezivala ih je profesionalna suradnja i kolegijalni odnos, koji se kroz duge godine pedagoškog i muzejskog rada razvio u srdačno prijateljstvo.

Na Ženskoj realnoj gimnaziji u Osijeku Danica Pinterović radila je od 1920. do 1943. godine kao profesorica povijesti i zemljopisa,² a Josip Leović od 7. prosinca 1922. sve do 1947. godine, kao učitelj vještina, tj. nastavnik crtanja.³ Nakon više od jednog desetljeća dugog zajedničkog pedagoškog rada, ponovno su dijelili radne obveze u istoj ustanovi – ovaj put tješnje povezani stručnim poslovima u Muzeju Slavonije u Osijeku. Danica Pinterović se ondje zapošljava kao kustosica 1943. godine, a nedugo zatim u Muzej dolazi i Josip Leović: nakon dvadeset i pet godina dugog i uspješnog pedagoškog rada u osječkoj Gimnaziji dobio je premještaj te je 14. 8. 1947. godine postavljen na radno mjesto kustosa zbirke slika i skulptura muzejsko-konzervatorske struke.⁴ Godine 1951. Josip Leović dobiva invalidsku mirovinu, no iste je godine u Muzeju Slavonije postavljen za honorarnog službenika.⁵ Na tom će radnom mjestu, kao kustos i restaurator, ostati sve do kraja života.

DANICA PINTEROVIĆ O JOSIPU LEOVIĆU

Prve značajnije stručne priloge o životu i djelu Josipa Leovića, od važnosti za poznavanje i dalje istraživanje

umjetnikove biografije i njegova opusa, iznijela je Danica Pinterović – ona je, zapravo, uvela Josipa Leovića u stručnu literaturu i na taj način utemeljila kasnija povijesno-umjetnička razmatranja Leovićeve opusa. Napisala je i objavila nekoliko stručnih članaka o Leovićevu umjetničkom i restauratorskom djelovanju, uključujući sažetu biografiju; pisala je o jednoj od Leovićevih najvećih izložbi za dnevni tisak, te konačno, napisala je stručni osvrt na Leovićev opus u povodu njegove smrti.

Moglo bi se reći, Danica Pinterović pisala je o Josipu Leoviću „iz prve ruke“ – ponajviše na osnovu dugogodišnjeg osobnog poznanstva (Sl. 1). U svojim tekstovima nije naznačivala izvore za podatke o Leovićevu životu i umjetničkom radu, jer joj je glavni izvor zasigurno bio sam umjetnik. Kada je neposredno nakon Leovićeve smrti pripremala njegovu biografiju, podatke je dobila i od njegove supruge Mare Leović.⁶

U članku objavljenom u petome broju *Osječkog zbornika* u povodu 70 godina umjetnikova života i 50 godina njegova umjetničkog stvaranja, Danica Pinterović referira se na Leovićevu retrospektivnu izložbu iz 1956. godine, te iznosi njegov sažet životopis.⁷ Neznatno izmijenjen i nešto dulji tekst bez autorskog potpisa tada je u istom povodu bio objavljen u *Glasi Slavonije*, a autorica je također bila Danica Pinterović, koja svoje članke u *Glasi Slavonije* često nije potpisivala. Bio je to opširan prikaz Leovićeve retrospektive, s podacima iz umjetnikove biografije – tekst afirmativan spram cjelokupnog umjetnikova stvaralaštva.⁸

Ostali tekstovi Danice Pinterović objavljeni su u znak sjećanja na umjetnika, povodom njegove smrti, u *Osječkom zborniku*⁹ (s naglaskom na rad u muzeju) te u *Vijestima muzealaca i konzervatora Hrvatske*¹⁰ (s biografskim pregledom). Danica Pinterović je u povodu Leovićeve smrti napisala i članak za osječki *Glas Slavonije*¹¹ te za radio.¹²

Iako je pristupanje formalno-stilskoj analizi cjeline umjetničkog opusa ili pojedinih djela, odnosno kritičko vrednovanje moderne umjetnosti unutar povijesno-umjetničkog diskursa izlazilo izvan užeg okvira njezina profesionalnog i stručno-znanstvenog djelovanja, u Leovićevu je slučaju Danica Pinterović dala nekoliko opaski u tom smjeru: pisala je o Leovićevu stilu i sižeima, precizno im utvrđujući glavne značajke. Primjerice: *Na Leovićevim slikama i grafičkim radovima susrećemo se s monumentalnosti, dekorativnosti i stilizovanosti (egipatska i starohrvatska platna), sanjarskim ugođajem (ženski aktovi), snagom (ciklus iz života prethistorijskog čovjeka), izražavanjem snage i brzine (konj u trku, auto u magli, alkar) te patosom i kontrastima.*¹³ Danica Pinterović, nadalje, potvrđuje jednu raniju opservaciju Ota

¹ O Josipu Leoviću u recentnijoj literaturi vidi u: Zec, 2010., str. 269–284; Zec, 2011., str. 181–201; Zec, 2013. Monografija o umjetniku iz 2013. objedinjuje, nadopunjava i znatno proširuje tekstove o Leoviću objavljene u Osječkom zborniku 2010. i 2011. Dio arhivskih i drugih izvora vezanih za Josipa Leovića, koji se navode u ovom tekstu, već su korišteni u navedenoj monografiji iz 2013.

² Popis ravnatelja, profesora i maturanata, 2001., str. 83.

³ *Kraljevska ženska realna gimnazija 1922.: Josip Leović – Osobnik*; Popis ravnatelja, profesora i maturanata, 2001., str. 84.

⁴ *Rješenje o premještanju 1947.*; *Rješenje o postavljanju 1947.* S prelaskom na novo radno mjesto Leović je završio i stručni konzervatorski tečaj (16. 8. – 6. 9.) u Zagrebu.

⁵ *Rješenje o prestanku službe*; *Rješenje o postavljanju 1951.*

⁶ *Dnevnik V*, 29. 1. 1963., str. 76; 1. 2. 1963., str. 77.

⁷ Pinterović, 1956.a, str. 233–234.

⁸ Pinterović, 1956.b, str. 6.

⁹ Pinterović, 1965., str. 285–286.

¹⁰ Pinterović, 1963.a, str. 51.

¹¹ Pinterović 1963.b, 1963., str. 8.

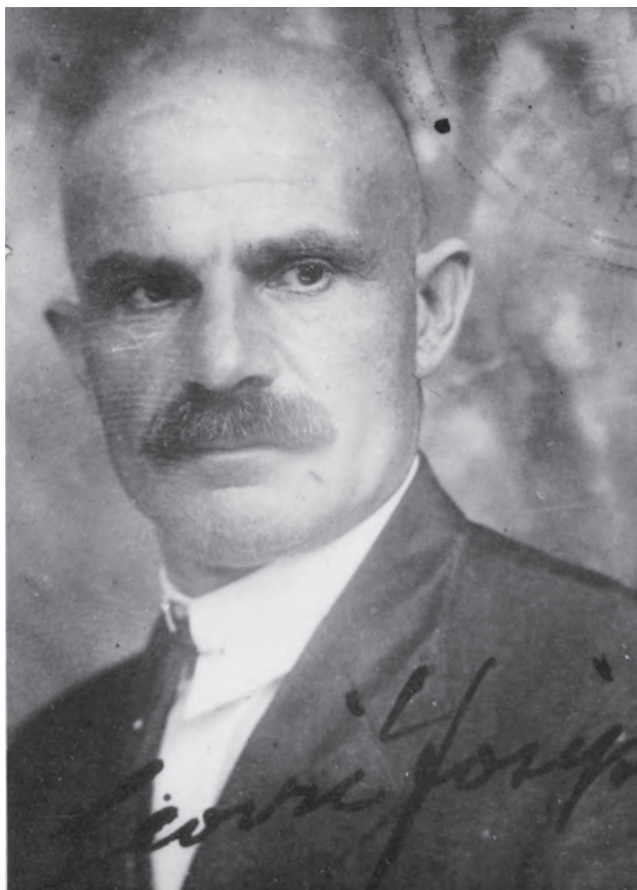
¹² *Dnevnik V*, 24. 1. 1963., str. 76.

¹³ Pinterović, 1956.a, str. 233.

Švajcера¹⁴ o izvorištu Leovićeva stila, ističući kako Josip Leović *u stilu manje ili više primjetno zadržava karakteristike koje je kao mlad umjetnik usvojio u doba secesije*.¹⁵

PRILOZI ZA DNEVNIK RADA JOSIPA LEOVIĆA U MUZEJU SLAVONIJE

Položivši 1947. godine u Zagrebu *tečaj za stručno uzdizanje muzejskih i konzervatorskih radnika*,¹⁶ Josip Leović stavio je na raspolaganje svoje iskustvo i stručne sposobnosti kolektivu Muzeja Slavonije u Osijeku, pridruživši se Danici Pinterović koja se u Muzeju zaposlila nekoliko godina ranije. Tečaj za muzealce trajao je tri tjedna, a Josip Leović i Danica Pinterović pohađali su ga zajedno. Dana 12. 9. 1947. Josip Leović je počeo raditi u muzeju.¹⁷

Sl. 1. Josip Leović, fotografija iz 20-ih ili 30-ih godina 20. stoljeća, Zbirka fotografija Muzeja Slavonije

U Muzeju Slavonije, gdje najvjerojatnije dolazi po preporuci Danice Pinterović, Leović je radio kao preparator i restaurator slika i skulptura, arheoloških artefakata te predmeta umjetničkog obrta. Izrađivao je crteže narodnih nožnji i seoskih kuća za etnografsku zbirku te ilustracije kulturno-historijskih spomenika na području Baranje i okolice Osijeka. Radio je i za Arheološki odjel Muzeja kao crtač ar-

heoloških nalaza te kao restaurator izrađevina od keramike.¹⁸

U vrijeme dok je bio stalno zaposlen u Muzeju, za stručni nadzor nad njegovim radom bila je zadužena upravo Danica Pinterović. Ona je upisivala ocjene rada u Leovićevu Stručnom kartonu, ocjenjujući ga kao *vrlo vještog u restauriranju slika, kipova, keramike; sposobnog kao slikar, kipar, drvo-rezbar, crtač i grafičar*. Sve njezine vrijednosne prosudbe Leovićevih kompetencija bile su pozitivne, a njezin više no afirmativan stav prema Leovićevu radu odražavao se i u tekstovima koje je o njemu kasnije objavila. Primjerice, u osvrtu na 50 godina Leovićeva stvaranja i u povodu njegove retrospektivne izložbe 1956., Danica Pinterović je pisala, vrlo subjektivno, i o Leovićevu restauratorskom umijeću:

*Neobično razvijen instinkt i veliko iskustvo u poznavanju osobina raznih materijala učinilo je Leovića izvanrednim restauratorom i preparatorom u muzeju. Treba li spasiti od propasti mamutove kljove, treba li od rđe ili divlje patine očuvati kakav željezni ili brončani predmet, treba li od fragmenata sastaviti keramiku, treba li štogod isklesati u kamenu, izrezbariti u drvetu, treba li čistiti i restaurirati staru sliku – sve će to Leović majstorski izvesti. Tu ga opet prepoznajemo kao pravog umjetnika, koji do u tančine može da se uživi isto tako u rad ruku prehistorijskog čovjeka, čovjeka rimske ili starohrvatske epohe, kao što može da se uživi u rad i tehniku profinjene umjetnosti 18., 19. ili 20. stoljeća. Muzej posjeduje mnogo restauratorskih bravura koje je izveo na prehistorijskom i antiknom materijalu s našeg terena. Na nekim se eksponatima jasno vidi, kako je od neznatnih, manje-više brojnih fragmenata keramike ili bronce uživljavanjem u materiju i formu dobio apsolutno sigurne rezultate, koji su tako u njegovim čarobnim rukama spašeni za arheološku nauku.*¹⁹

Uvjeti rada kao i tehnologija, metodologija, tehnike i postupci restauratorske prakse danas su se znatno promijenili, pa iz današnje perspektive možda ne bismo sa zanosom govorili o nekim Leovićevim restauratorskim intervencijama. No, u tadašnje vrijeme one su zacijelo bile više nego adekvatne.

Neki zapisi u *Dnevnici* Danice Pinterović posebno se odnose na Leovićeve restauratorske zahvate na skulpturama, onima iz muzejskog fundusa, ali i nekim spomenicima u javnom gradskom prostoru. Tako doznajemo da je tijekom svibnja i lipnja 1948. godine radio na restauraciji skulpture Mihajla Živića,²⁰ i da je u siječnju 1949. godine restaurirao sadreni kip Napoleona, kojeg je muzeju poklonio inž. Zorislav Franjetić, a on ga je dobio od baruna Čolnića.²¹

Danica Pinterović, nadalje, donosi bilješke o Leovićevu angažmanu 1951. godine oko restauracije dviju skulptura

¹⁸ *Dosje o radu*.

¹⁹ Pinterović, 1956.a, str. 234. Neznatno promijenjen pasus ovoga teksta objavljen je u Glasu Slavonije, u ranije navedenom članku Danice Pinterović „Jubilarna Leovićeva izložba, Glas Slavonije, br. 5569, Osijek, 9. 11. 1956., str. 6.

²⁰ *Dnevnik I*, str. 92, 94, 96. Podatak o restauraciji Živićeva kipa može se odnositi na jednu od dvije sadrene skulpture većih dimenzija, radove osječkog kipara Mihajla Živića, koje su danas u fundusu Muzeja likovnih umjetnosti: *Muški akt* iz 1928. (inv. br. MLU-K-4), ili muški *Torzo* iz 1924. (inv. br. MLU-K-6).

²¹ *Dnevnik II*, str. 5.

¹⁴ Š [Švajcer, O.], 1953., str. 5.

¹⁵ Pinterović, 1965., str. 285.

¹⁶ *Stručni karton 1950*.

¹⁷ *Dnevnik I*, 12. 9. 1947., str. 34.

svetaca ispred crkve Kapucinskog samostana u osječkom Gornjem gradu, o čemu je 1952. godine objavljen i članak u *Glasi Slavonije*. Naime, kipovima sv. Ivana Nepomuka i sv. Franje bile su oštećene glave (jedna od njih bila je odbijena), zbog čega je Danica Pinterović 8. kolovoza 1950. godine kod kapucina izvršila inspekciju. Odbijenu glavu nije se moglo pronaći, no isti dan Danica Pinterović inicirala je postupak restauracije, za što je kod osječke firme „Slaviček“ ishodila donaciju kamena pješčenjaka.²² Po odobrenju, uputama i savjetu Konzervatorskog zavoda Josip Leović je, kao kustos i restaurator Muzeja Slavonije, modelirao iznova jednu od glava, dok je drugu, originalnu, restaurirao.²³

Prema bilješkama u *Dnevniku rada Danice Pinterović*, Leović je s radom otpočeo 7. 2. 1951. godine, no iz istih bilježaka nije posve jasno koju je od svetačkih glava restaurirao, a koju iznova modelirao.²⁴ Vjerojatno je idejno rekonstruirao glavu sv. Franje, a potom restaurirao glavu sv. Ivana Nepomuka. Oštećeni kip pred kapucinskom crkvom pregledala je 13. 4. 1951. godine ing. Greta Jurišić iz Konzervatorskog zavoda u Zagrebu,²⁵ a 3. 6. 1951. muzejski tehničar Ivan Borić donio je glavu sv. Franje iz gipsa do kapucinske crkve i tamo su, kako piše Danica Pinterović, *Bah, Josip Leović, kapucini i Danica Pinterović prisustvovali prvoj probi, kako će ta glava pristajati uz osakaćeni kip. Leović će, kad ju izradi iz kamena izvesti neke korekture na njoj.*²⁶ U travnju 1952. godine Leović radi otisak glave sv. Ivana Nepomuka; u lipnju kleše, a 28. srpnja *dovršava Kapucinske glave.*²⁷

Kipovi pred kapucinskom crkvom 2004. godine bili su demontirani i preneseni u odjel Hrvatskog restauratorskog zavoda u Osijeku, a nakon tri godine restauratorskih radova, na njihovo su mjesto postavljene replike. Povod za njihovu restauraciju bilo je oštećenje glave sv. Franje, koja je otpala te u padu dodatno oštetila druge dijelove skulpture.²⁸ Tako je, zatvarajući neobičan krug restauratorskih intervencija na kipovima pred kapucinskom crkvom, Leovićevu idejnu rekonstrukciju barokne (?) skulpture zamijenio suvremeni faksimil njegove rekonstrukcije iz 1951.

Jedna od značajnijih restauratorskih intervencija Josipa Leovića na slikama iz fundusa Muzeja Slavonije veže se uz sliku *Bura na moru*²⁹ Mencija Clementa Crnčića. Ova velika slika znatno je oštećena 23. 4. 1949. godine prilikom prijenosa iz galerije slika, koja se morala isprazniti, natrag u Muzej. Leović je s restauracijom započeo 24. 6., i dovršio je 8. 7. 1949. godine te restauriranu sliku objesio u auli Muzeja Slavonije.³⁰ U Leovićevu Stručnom kartonu, ocjenu ove restauracije upisala je Danica Pinterović: *Vrlo je vješto*

*restaurirao Crnčićevu marinu koja je prilikom preselenja iz galerije stradala, te na taj način sliku spasio.*³¹

Pored publiciranih tekstova Danice Pinterović, izuzetno važan izvor za poznavanje Leovićevih aktivnosti u Muzeju Slavonije predstavljaju njezini radni dnevnički³². Ondje su, iako tek u kratkim crtama – u skladu s reduktivnim stilom pisanja izvješća o radu ili dnevničkog zapisivanja – zabilježeni podaci relevantni za bolje poznavanje Leovićeva djelovanja u Muzeju Slavonije. *Dnevnik rada* kojega je vodila Danica Pinterović, bilježeći svakodnevne poslove i radne zadatke svih djelatnika u Muzeju, u neku je ruku ujedno i koncizni dnevnik rada Josipa Leovića. Stoga je to važan izvor, ne samo za biografiju Leovićeva rada, već i za povijest restauratorskih zahvata koje je Leović izvodio na pojedinim djelima koja se danas nalaze u zbirka Muzeja Slavonije i Muzeja likovnih umjetnosti. Podaci su šturi i ne predstavljaju dokumentaciju restauracije, ali ipak nisu zanemarivi.

Koristeći se podacima iz *Dnevnika o radu* u muzeju Danice Pinterović, na ovome mjestu ću kronološki navesti zapise o Leovićevim muzejskim aktivnostima i citirati ih onako kako ih je zabilježila voditeljica dnevnika.³³

OD 1947. DO 1948. GODINE

Josip Leović kopira starinske uveze knjiga štampanih u Osijeku (*Divaldiana*) za jednu studiju o starom knjigovestvu (15. 10. 1947.); J. Leović i Ivan Borić premjeravaju zgradu na Trgu slobode. Prema tim premjeravanjima prof. Leović izrađuje tlocrte i skice i izrađuje prijedloge za adaptaciju zgrade u kojoj ima biti smještena galerija slika (23. 10. 1947.); restaurira crtež Szabo-a (11. 11. 1947.); izradio je popis oštećenih slika i slike osigurao papirnim svicima, da se ne oštete (20. 12. 1947.); izradio je nove cedulje za muzejske zbirke: prehistorijsku, arheološku, ceh. i osječku (16. 1. 1948.); crta pojedine svodove i detalje (vrata, ključanice, stubište) stare zgrade iz 1783. na Rokovom trgu br. 1 – bivši Porezni ured (2. 3. 1948.); izrađuje otiske novaca Zrinskih za Gipsoteku HAZU (4. – 5. 5. 1948.); restaurira materijal iz Našica (11. 5. 1948.); crta plan Galerije slika (20. 5. 1948.); restaurira kip Mihajla Živića (25. 5. – 7. 6. 1948.); restaurira kineski tanjur i posudu za duhan iz mase Normann (29. 6. 1948.); Danica Pinterović i Josip Leović zajedno su analizirali kamene rimske kipove i tražili literaturu o njima (30. 6. 1948.); Leović je radio na postavu Galerije slika, koja je 7. 11. 1948. otvorena u kući dr. Hengla na Trgu Slobode.³⁴

²² *Dnevnik III.*, str. 12.

²³ Restauracija, 1952.

Sadreni modeli obaju glava danas se nalaze u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku.

²⁴ *Dnevnik III.*, str. 38–39, 54, 95, 104, 109.

²⁵ *Ibidem*, str. 44.

²⁶ *Ibidem*, str. 54.

²⁷ *Ibidem*, str. 95, 104, 109.

²⁸ Na informacijama o restauriranju kipova sv. Franje i sv. Ivana Nepomuka, zahvaljujem Eduardu Hudolinu, voditelju kiparske restauratorske radionice Hrvatskog restauratorskog zavoda, odjela u Osijeku.

²⁹ Danas u fundusu Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku (Menci Clement Crnčić, *Bura na moru*, oko 1908., ulje na platnu, 148 x 229 cm, inv. br. MLU-S-420).

³⁰ *Dnevnik II.*, str. 44, 75, 82.

³¹ *Dosje o radu 1949.*

³² Danica Pinterović različito je nazivala svoje dnevničke zapise – *Dnevnik rada*, *Dnevnik o radu* ili *Dnevnički dr. Danice Pinterović*. Među muzealcima je uvriježen naziv *Dnevnički rada Danice Pinterović*.

³³ Da bi se izbjegao prekomjerni broj fusnota za svaki pojedini dnevnički zapis u kojemu se spominje Leović, u biljezi navodim samo podatak o broju pojedinog dnevnika u kojemu se izneseni podatak nalazi, uz broj stranice.

³⁴ *Dnevnik I.*, str. 41, 46, 50, 58, 61, 76, 85, 86, 88, 92, 96, 100, 114, 120. Vežano za Leovićev angažman pri postavi Galerije slika, Danica Pinterović navodi tek jedan jedini, vrlo šturi podatak – *Prof Leović i Borić rade u Galeriji* (23. 9. 1948., str. 114).

OD 1949. DO 1950. GODINE

Leović je vodio posjetitelje kroz postav muzeja (14. 1., 2. 2., 4. 5., 4. 6. 1949.); popravljao sadreni kip Napoleona (26. 1. 1949.); sastavljao bizonovu glavu i izradio njezin crtež za novine (3. 2. 1949.); crtao baranjsku kuću (iz Topolja) prema crtežima i podacima donesenim odande (8. 3. – 10. 3. 1949.); crtao baranjsku nošnju – gđa Stošić obukla je nošnju i stajala kao model (29. 3. 1949.); zajedno s Danicom Pinterović bavio se krojem baranjske rubine (4. i 10. 5. 1949.); bio je član komisije za pregled i ocjenu stvari koje padaju pod zakon o zaštiti spomenika, u svezi s seljenjem Židova u državu Izrael (3. 5. 1949.); dotjeruje mali crni kabinetni ormarić (1. 6. 1949.); pregledao je oružje (u Grad. meh. poduzeću) i referirao, da bi *tih 6 pušaka i 1 revolver lijepo kompletirali našu zbirku i da bi trebalo da nam ih poklone* (18. 6. 1949.); *izrađuje* mapu Osijeka iz 18. stoljeća (20. 6. 1949.); popravlja sliku izrađenu na koži – portret jedne plemkinje, Našice (23. 6. 1949.); započinje s restauracijom oštećene slike Mencija Clementa Crnčića (24. 6. 1949.); zajedno s Danicom Pinterović i Stjepanom Stepanovim u Belom Manastiru sudjeluje u pregledu pravoslavne crkvice sv. Mihajla i ocjenjivanju njezinih umjetnina i starina te radi crtež iste crkvice (29. 6. 1949.); prisutan je u carinarnici kod pregleda stvari Jevreja (9. 7. 1949.); lijepi stari engleski porculan (poklon Ante Brlića) (14. 7. 1949.); zajedno je s Danicom Pinterović u Oblasti kod preuzimanja slika iz galerije Jugoslavenske akademije (25. 7. 1949.); crta i slika grobnicu Miklič na traženje Brlićevog iz Bjelovara (3. 10. 1949.); dana 24. 11. 1949. prof. Leović je vidio s prozora kako su dječaci iz tvrđavske sedmoljetke odbili bačenom ciglom glavu jednog od kipova na zavjetnom stupu sv. Trojstva (sljedeći dan je Danica Pinterović, idući Partizanskim trgom, našla opet dječake pod kipom Trojstva s još jednom odbijenom glavom od grupe kipova); Leović zajedno s Danicom Pinterović sudjeluje na sastanku zastupnika osječkih kulturnih ustanova u redakciji *Glasa Slavonije* (svrha sastanka bila je ostvariti aktive, koji će svojim prilozima podići nivo kulturne rubrike u *Glasi Slavonije*) (13. 12. 1949.); *izrađuje* crteže raznih objekata (spomenika) s područja Osječkog kotara (17. – 21. 12. 1949.); čisti sliku Madone s Djetetom iz retfalačkog dvorca i datira ju oko 1800. (3. 1. 1950.); restaurira rimsku brončanu posudicu (21. 1. 1950.); *izrađuje* crteže arheoloških artefakata (*Iznenadio nas je savršeno izrađenim crtežom brončane rimske posudice, koji će uz opis biti objavljen u novinama*, 20. 3. 1950.); od 20. 2. 1950., kada se započelo s inventarizacijom slika i skulptura, Leović lijepi cedulje, piše brojeve, odnosno inventira slike zajedno s Jovanom Gojkovićem; daje stručni savjet dr. Poliću za 2 bakroreza francuske škole (26. 4. 1950.); zajedno s J. Gojkovićem radi na pripremama za izložbu 1. maja (Izložba likovnih umjetnika osječke oblasti) (29. 4. 1950.); dana 8. 5. 1950. piše članak o galeriji za radio stanicu Zagreb. Uz sve to, Josip Leović od 1. 8. 1949. do 18. 1. 1950. intenzivno popravlja, čisti, njeguje i studira slike i okvire.³⁵

OD 1950. DO 1954. GODINE

Leović zajedno s D. Pinterović i J. Gojkovićem radi na inventarizaciji slika, piše brojeve i lijepi etikete (16. – 20. 6. 1950.); napravio je crtež simbolične figure „Vjere“ za pločicu na rezbarenju klupi koju će stručni stolar restaurirati te restaurirao sliku na porculanu sudb. vijećnika Konstantina Boškovića (7. 8. 1950.); krpa malu porculansku posudicu (9. 8. 1950.); restaurirao je bodež s koricama od bjelokosti (17. 8. 1950.) i viteške srednjovječne rukavice (19. 8. 1950.); popravlja perzijsku vaznu, koju je bacio vjetar sa stola, te se razbila (20. 9. 1950.); restaurirao je goluba iz crkve iz Levanijske varoši (21. 10. 1950.); bavi se literaturom o oružju starih Hrvata (11. 1. 1951.); s dr. Antunom Bauerom radio je otiske jugoslavenskog novaca za numizmatički kabinet koji će se osnovati u Zagrebu (6. 4. 1951.); popravlja bidermajersku sliku s paravana (16. 4. 1951.); radi na restauraciji kabinetnog ormara od kornjačevine (4. 7. 1951.); Leović i Borić nastavljaju posao u radionici – rokoko stolice (31. 7. 1951.); Leović restaurira voštane kipove iz g. 1800. – Prag (1. 9. 1951.); pozlaćuje rokoko sofou, nakon što je s velikim uspjehom dovršio restauraciju dva voštana kipa u crnom okviru (portretne bidermajerske glave) (12. 9. 1951.); Gojković, Leović i Pinterović bili u Županijskoj zgradi i premjerali je (radi galerije slika, nap. D. Z.) (5. 12. 1951.); u prosincu 1951. zajedno s Pinterović i Gojkovićem inventira akvarele (10. 12. 1951.); s velikim uspjehom završava sat sa slikom i glazbenim spravama – okvir je bio jako upropašten (14. 1. 1952.); zajedno s D. Pinterović, M. Malbašom i J. Gojkovićem sudjeluje u diskusiji o tome koja će se tema u Galeriji slika odabrati: Razvoj slikarstva od 17. st. dalje u vezi s materijalom starih slikara, koji muzej posjeduje, ili Hrvatska Moderna, ili Osječko slikarstvo kroz 100 godina (8. 2. 1952.); za Vukovarski muzej izradio je gipsane odljeve medalje Livija Odeskalkija i medalje oslobođenja Slavonije, te radi odljeve novaca za Akademiju (18. – 23. 2. 1952.); restaurira vaznu od alabastera (25. – 28. 2. 1952.); bavi se alabasterskom vazom i pozlaćuje dijelove za luster (5. – 8. 3. 1952.); zajedno s Gojkovićem radi na postavu Galerije slika u Županijskoj zgradi (od 28. 3. 1952.); Gojković i Leović sortirali su kvalitetne slike 17., 18. i 19. st., ali se vidi, da neće biti dovoljno prostora, da se objese niti sve najbolje (9. 4. 1952.); zajedno s Gojkovićem tumačio je slike na svečanom otvorenju galerije (24. 8. 1952.); držao seminar 29. 10. 1952. o Hrvatskoj modernu (21. 10. 1952.); od 17. 11. 1952. zajedno s Gojkovićem inventirao skulpture, a od 6. 1. 1953. i grafike; od siječnja 1953. restaurirao prethistorijsku i rimsku keramiku (22. 1. 1953.); svršio s keramikom i počeo s konzerviranjem mamutove kljove (1. 4. 1953.); u Galeriji je 24. 5. 1953. održao predavanje *Naše slike XX. stoljeća*; u srpnju 1954. zajedno s Danicom Pinterović proučio brončane predmete iz Dalja (1. 7. 1954.).³⁶ Dana 6. 5. 1954. Danica Pinterović sudjelovala je zajedno s Josipom Leovićem i njegovom suprugom na svečanom prijemu, koji je u velikoj Sali županijske zgrade bio od osječkog Narodnog odbora priređen Leoviću u čast.³⁷

³⁵ *Dnevnik II.*, str. 5, 11, 27, 31, 45–46, 58, 74–76, 85, 89, 92, 102, 108, 110–111, 113, 115, 118, 124, 126–127, 130, 134, 138, 158, 162, 166–167.

³⁶ *Dnevnik III.*, str. 1, 12, 14, 15, 20, 34, 43, 45, 61, 68, 69, 78, 81, 84–86, 87, 92, 95, 111, 120, 125, 129, 156, 235.

³⁷ *Ibidem*, str. 226.

OD 1954. DO 1959. GODINE

Danica Pinterović i Adela Stošić spremaju u numizmatičku zbirku sobicu za Leovića (12. 10. 1954.); Leović restaurira porculansku figuru i kinesku vazu (3. 11. 1954.); restaurira terra sigillatu i jednu zdjelu iz Kolarove ciglane, dvije terakota glavice, češljeve (8. 7. 1955.); pravi sadrene otiske gema i kameja (3. – 6. 10. 1955.); Otvorenje Leovićeve izložbe (30. 10. 1956.) (Sl. 2); Naknadno smo izabrali materijal, koji je Leović restaurirao, da bude izložen u njegovoj izložbi (2. 11. 1956.); Napisala sam za novine prikaz Leovićeve izložbe (3. 1. 1956.); kod Leovića počeo prakticirati Drago Vukasović (12. 10. 1957.); Počeli smo prazniti Leovićevu radionicu (20. 2. 1958.); Leović marljivo restaurira keramiku iz starog depoa (studen 1959.).³⁸

Sl. 2. Josip Leović pri radu u Muzeju Slavonije 1956. godine, Zbirka fotografija Muzeja Slavonije

Ovim zapisom završava se muzejski rad Josipa Leovića u Muzeju Slavonije, prema dnevničkim bilješkama Danice Pinterović. Naknadno, u njezinim bilješkama nalazimo podatak o Leovićevoj bolesti i smrti te o komemoraciji, potom o prikupljanju gradiva za Leovićevu biografiju i njezino objavljivanje.³⁹

Josip Leović bio je član KOMZA-e (Komisija za sakupljanje historijskih spomenika, starina i knjižnica) zajedno s Danicom Pinterović i Hildom Hečej (članovi osječkog sabirnog centra i djelatnici Muzeja Slavonije). Formirana neposredno po završetku Drugog svjetskog rata pri Ministarstvu prosvjete, KOMZA je imala važnu ulogu u fizičkom spašavanju umjetnina i predmeta kulturne baštine, koji su bili konfiscirani, sekvestrirani ili napušteni od vlasnika. Glavni povjerenik KOMZA-e za Slavoniju bila je Danica Pinterović.

Zajedno s Danicom Pinterović, Josipom Bösendorferom, Adelom Stošić i s g. Tomičićem iz osječkog Narodnog odbora, Leović je 1948., 1949. i 1950. godine bio i član komisije za pregled i ocjenu predmeta koje padaju pod zakon o zaštiti spomenika, u svezi s emigracijom Židova u državu Izrael.

Komisija je obilazila kuće židovskih građana koji su se kanili iseliti; sve privatne umjetnine i starine pregledavane su i popisivane, a Konzervatorski zavod imao je odlučiti, da li se i koji od popisanih predmeta može iznijeti iz tadašnje države. Komisija se najduže zadržala u stanu Bernarda Krešića, koji je posjedovao veliku zbirku od 60 umjetničkih slika.⁴⁰ Za 13 slika, koje je komisija ocijenila najznačajnijima, riješeno je da ostanu u zemlji.⁴¹ Pregled stanova građana židovske vjeroispovijesti u Osijeku završen je 16. 5. 1950.,⁴² a potom su slijedile komisije u Čepinu (19. 5.), Čemincu (20. 5.), Belišću i Donjem Miholjcu (22. 5.), u Virovitici, Bušetini, Cabuni i Suhopolju (24. 5.), Cerni (26. 5.), Požegi (28. 5.) i Vukovaru (30. 5.).⁴³

Zajedno s Danicom Pinterović i Jovanom Gojkovićem, Leović je u Muzeju Slavonije radio na inventarizaciji slika. U Leovićevu Stručnom kartonu iz 1948. godine, u rubrici „Važniji poslovi na kojima je radio“ upisano je: *U muzeju sortiranje slika i uređenje galerije.; Kao kustos muzeja uredio galeriju slika.*⁴⁴ Na inventaru predmeta u galeriji slika radio je od nastupa u muzeju, ali i prije, kao volonter.⁴⁵ Kao muzejski djelatnik, Leović je k tome – zajedno s Jovanom Gojkovićem – bio uključen i u same početke historijata Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku, i to kao autor prvog samostalnog postava Galerije, 1948. godine.⁴⁶ Zanimljiv je podatak iz *Dnevnika Danice Pinterović*, da su u stalni postav tadašnje Galerije, nakon konzultacija sa Zdenkom Munk, uključene i Leovićeve slike.⁴⁷

Josip Leović preminuo je u Osijeku 22. siječnja 1963. godine, u 78. godini života. U povodu umjetnikove smrti, na inicijativu Danice Pinterović i slikara Ljube Wenera, 5. veljače 1963. u osječkom Domu kulture (Centru za kulturu sveučilišta za odrasle u Osijeku) održana je komemoracija, na kojoj su govorili Danica Pinterović i Ljubo Werner. Tom prilikom bila su izložena i neka Leovićeva djela.⁴⁸

Iako Josipa Leovića možda poznajemo ponajbolje kao umjetnika, ocjena, koju je Danica Pinterović dala o Leoviću, rezimirajući u povodu njegove smrti njegov cjelokupan rad, upozorava nas da ne zanemarimo sve njegove sposobnosti i kvalitete:

*Leović je u svom dugom i plodnom životu izvršio tri velike i lijepe misije na kulturnom planu grada Osijeka, prvo kao likovni stvaralac, drugo kao pedagog i treće kao preparator i restaurator u službi nauke.*⁴⁹

⁴⁰ Vidi u: PINTEROVIĆ, D., 1963.e, str. 116–117.

⁴¹ *Dnevnik I*, str. 122; *Dnevnik II*, 3. 5. i 12. 5. 1949., str. 45, 47; 5.; 6. 1. 1950., str. 135.

⁴² *Dnevnik II*, 16. 5. 1950., str. 48.

⁴³ *Dnevnik II*, str. 49–52, 57.

⁴⁴ *Stručni karton 1950.*

⁴⁵ *Dosje o radu 1948.*

⁴⁶ Švajcer, 1991., str. 207; Gojković, 1953., str. 3.

⁴⁷ *Dnevnik III*, 2. – 3. 7. 1952., str. 105.

⁴⁸ Švajcer, 1991., str. 151.; *Dnevnik V*, 5. 2. 1963., str. 77.

⁴⁹ Pinterović, 1963.a, str. 51.

³⁸ *Dnevnik IV*, str. 2, 5, 28, 40, 77, 95, 106, 141.

³⁹ *Dnevnik V*, str. 68; 75–77.

LITERATURA

GOJKOVIĆ, J., 1953., Kratki historijat osnutka Galerije slika Muzeja Slavonije u Osijeku, U: GOJKOVIĆ, J. (ur.), Galerija slika, privremeni katalog, Muzej Slavonije : Osijek.

PINTEROVIĆ, D., 1956.a, Josip Leović, Osječki zbornik V, Osijek, Osijek, 233–234.

PINTEROVIĆ, D., 1956.b, „Jubilarna Leovićeva izložba“, Glas Slavonije, br. 5569, Osijek, 9. 11. 1956., 6.

PINTEROVIĆ, D., 1963.a, Josip Leović 14. VIII 1885. – 22. I 1963., Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske br. 2, 12/1963., Zagreb, 51.

PINTEROVIĆ, D., 1963.b, „Slikar, kipar i preparator prof Josip Leović“, Glas Slavonije, br. 5478, Osijek, 27. 1. 1963., 8.

PINTEROVIĆ, D., 1963.c, O kolekciji umjetničkih slika Bernarda Krešića, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske 4, Zagreb, 116–117.

PINTEROVIĆ, D., 1965., Josip Leović (1885.–1963.), Osječki zbornik IX – X, Osijek, 285–286.

POPIS RAVNATELJA, PROFESORA I MATURANATA, 2001., Popis ravnatelja, profesora i maturanata osječkih gimnazija 1729. – 2000. godine, U: MARTINČIĆ, J. (ur.), 2001., Gimnazije u Osijeku : Ravnatelji, profesori i maturanati 1729. – 2000., Zagreb – Osijek : HAZU Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 67–238.

RESTAURACIJA, 1952., „Restauracija starih osječkih kipova“, Glas Slavonije, Osijek, 28. 9. 1952.

Š. [ŠVAJČER., O.], 1953., „Izložba slika Josipa Leovića i Jovana Gojkovića“, Glas Slavonije, br. 2622, Osijek, 11. 10. 1953., 5.

ŠVAJČER, O., 1991., Umetak XII (izložbeni prostori u Osijeku – Galerija), U: ŠVAJČER, O., Likovna kronika Osijeka, Osijek : Galerija likovnih umjetnosti, 207.

ZEC, D., 2010., Prilog istraživanju biografije i kiparstva Josipa Leovića, Osječki zbornik 29, Osijek, 269–284.

ZEC, D., 2011., Josip Leović i njegov mecena Rudolf Povischil, Osječki zbornik 30, Osijek, 181–201.

ZEC, D., 2013., Josip Leović (1885. – 1963.) : osječki slikar, grafičar i kipar, Osijek : Galerija likovnih umjetnosti.

ARHIVSKI I DOKUMENTARNI IZVORI

DNEVNIK I., Dnevnik rada Danice Pinterović I. (1. 1. 1947. – 31. 12. 1948.), Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije.

DNEVNIK II., Dnevnik rada Danice Pinterović II. (1. 1. 1949. – 13. 6. 1950.), Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije.

DNEVNIK III., Dnevnik rada Danice Pinterović III. (14. 6. 1950. – 4. 10. 1954.), Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije.

DNEVNIK IV., Dnevnik rada Danice Pinterović IV. (4. 10. 1954. – 13. 1. 1962.), Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije.

DNEVNIK V., Dnevnik rada Danice Pinterović V. (1. 10. 1962. – 7. 3. 1966.), Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije.

DOSJE O RADU, Dosje o radu i razvoju, Prilog Stručnom kartonu, Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

DOSJE O RADU 1948., Dosje o radu i razvoju, Prilog Stručnom kartonu, Osijek, 27. 3. 1948., Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

DOSJE O RADU 1949., Dosje o radu i razvoju, Prilog Stručnom kartonu, Osijek, 5. 9. 1949., Josip Leović, personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

JOSIP LEOVIĆ – OSOBNIK, Josip Leović, Osobnik. Podaci o službovanju, Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

KRALJEVSKA ŽENSKA REALNA GIMNAZIJA 1922., Kraljevska ženska realna gimnazija u Osijeku, potvrda o službenoj prisezi i nastupu u službu, Osijek, 7. 12. 1922., Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

RJEŠENJE O POSTAVLJANJU 1947., Rješenje o postavljanju u zvanje kustosa muzeja muzejsko-konzervatorske struke, br. 86107, Zagreb 31. 12. 1947., NR Hrvatska, Ministarstvo prosvjete, Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

RJEŠENJE O POSTAVLJANJU 1951., Rješenje o postavljanju za honorarnog službenika, br. 5336-IV-1951., Zagreb 24. 3. 1951., NR Hrvatska, Ministarstvo za nauku i kulturu, Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

RJEŠENJE O PREMJEŠTANJU 1947., Rješenje o premještaju i postavljanju na drugu dužnost, br. 51113-II-S-1947., Zagreb 14. 8. 1947., NR Hrvatska, Ministarstvo prosvjete, Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

RJEŠENJE O PRESTANKU SLUŽBE, Rješenje o prestanku službe i invalidskoj mirovini, br. 4146-IV-1951., Zagreb 19. 3. 1951., NR Hrvatska, Ministarstvo za nauku i kulturu, Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

STRUČNI KARTON 1950., Stručni karton, 9. 3. 1950., Josip Leović, Personalni dosje, Pismohrana Muzeja Slavonije.

DANICA PINTEROVIĆ AND JOSIP LEOVIĆ

SUMMARY

The paper presents various forms of cooperation and professional work of Danica Pinterović related to Osijek artist and restorer Josip Leović. This cooperation existed primarily in the period of Leović's work at the Museum of Slavonia from 1947 to 1963 and included the museum and professional-publicist work of Danica Pinterović. Even though we have to take into account Danica Pinterović's published texts about Josip Leović, the primary interest of this study are the unpublished and the unknown records by Danica Pinterović, those from her work diaries, which are today seen as archival material and have its significance. *The Work Diary*, kept by Danica Pinterović who took note of everyday work and work tasks of all Museum employees, is in a sense also a diary of Josip Leović's work. Thus, it is an important resource for Leović's work biography, but also for the history of restoration works performed by Josip Leović on certain artwork displayed in the Museum of Sla-

vonian and Museum of Fine Arts. Using the information from the *Work Diaries* by Danica Pinterović, the author chronologically lists and cites the records of Leović's museum activities, as recorded by the diary writer.

The first significant expert contributions about the life and work of Josip Leović, important to become familiarized with artist's biography and his opus, were presented by Danica Pinterović. She was the one who actually introduces Josip Leović in professional literature and thus established later historical and artistic considerations of Leović's opus. She wrote and published several professional articles on Leović's artistic and restorative work, including a summarized biography. She also wrote about one of Leović's biggest exhibitions for daily newspaper and, in the end, wrote an expert review of Leović's opus on the occasion of his death.